

Asia: VN/7937/2020

Kommenttipyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisten käsitteiden sanastoksi

Yleisiä kommentteja:

Yleisiä kommentteja:

Lausunto luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisten käsitteiden sanastoksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemasta luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisten käsitteiden sanastoksi.

Lausunnolle lähetetty sanastoluonnos sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän uudistamisen kannalta keskeisiä käsitteitä ja termejä. Sanaston käsitteistön avulla luodaan yhteistä ymmärrystä niistä uusista rakenteista, joiden varassa sote-palvelujärjestelmä tulevaisuudessa toimii (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia, hyvinvointialue, sosiaali- ja terveyskeskus, sosiaali- ja terveystieteiden yhteensovittaminen jne.). Sanasto toimii myös erinomaisena tukena koko sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön kehittämiselle ja uudistamiselle ja auttaa niin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia kuin laajemmin kansalaisiakin tulkitsemaan säädöksiä yhdenmukaisella tavalla. Vaikka sanastotyön lähtökohtana on ollut palvelujärjestelmän uudistaminen, on sanastoon otettu mukaan myös jo pitkään vakiintuneessa käytössä olleita peruskäsitteitä, jotka luovat pohjan uusien käsitteiden tulkinnalle (esim. sosiaali- ja terveydenhuolto, sosiaalihuolto, terveydenhuolto, palvelu, palvelutoiminta, sosiaali- ja terveystieteiden palvelut, terveystieteiden palvelu, sosiaalipalvelu, asiakas, terveydenhuollon asiakas, potilas, sosiaalihuollon asiakas jne.). Tämä on mielestämme perusteltua ja tärkeää. Peruskäsitteillä on keskeinen rooli sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa tiedonhallinnassa ja tietojärjestelmäpalvelujen kehittämisessä, tulevien hyvinvointialueiden tietojohdantamisen koordinoimisessa ja yhdenmukaistamisessa sekä uusien digitaalisten palvelujen kehittämisessä kansalaisille.

Lausunnolle lähetetty sanastoluonnos on laadittu terminologisen sanastotyön yleisiä periaatteita

noudattaen. Luonnoksessa esitetyt jäsennellyt käsitetiedot ja selkeät termisuositukset tukevat hyvin viestinnän selkeyttämisen ja yhdenmukaistamisen yleisiä tavoitteita. Sanastotyössä on hyödynnetty hyvin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan tarpeisiin julkaistuja muita sanastoja, mm. Kanta-sanastoa ja Sosiaalialan tiedonhallinnan sanastoa. Sanasto on keskeinen tietolähde THL:n asiantuntijoille ja kumppaneille, ja tästä syystä toivomme, että sanasto voidaan viimeistelyn jälkeen julkaista myös THL:n ylläpitämässä sote-sanastojen verkkopalvelussa (sotesanastot.fi).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden käsittekohtaisia kommentteja on esitetty lausunnon liitteessä. Kommentit on tallennettu myös lausuntopalvelu.fi:hin. Toivomme että nämä kommentit voidaan ottaa huomioon, kun sanastoluonnos viimeistellään julkaisuvalmiiksi.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

TiedonhallintajohtajaAleksi Yrttiaho

Yksittäisiä käsitteitä koskevia kommentteja. Pyydämme jaottelemaan kutakin käsitettä koskevat kommentit kyseisen käsitteen numeron alle.

1. käsitettä koskevat kommentit

1 sosiaali- ja terveydenhuolto

Koska käsitteet sosiaali- ja terveydenhuolto kattavat sekä julkisten että yksityisten toimijoiden palvelutoiminnan, tulisi sanaston käsitteistössä vielä kertaalleen tarkistaa, milloin käsitteiden määritelmiin sisältyvät viittaukset sosiaali- ja terveydenhuoltoon tarvitsevat täsmennykseksi maininnan siitä, että on kyse vain julkisin varoin rahoitetusta sosiaali- ja terveydenhuollosta. Vrt. esim. käsitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu, hyvinvointialue, sosiaali- ja terveystakeskus.

2. käsitettä koskevat kommentit

-

3. käsitettä koskevat kommentit

-

4. käsitettä koskevat kommentit

-

5. käsitettä koskevat kommentit

-

6. käsitettä koskevat kommentit

Käsitteiden sosiaalipalvelu ja sosiaalihuollon asiakas välillä on määritelmävirheeksi katsottava kehämääritelmä.

Korjausehdotus määritelmään: sosiaalipalvelu-käsitteen määritelmässä viitataan yläkäsitteeseen asiakas, ei sosiaalihuollon asiakkaaseen. Vrt. myös

6 sosiaalipalvelu

Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto, jossa sosiaalipalvelu-käsite on määritelty (palvelu, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan sosiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä sekä ehkäistä, vähentää ja poistaa sosiaalisia ongelmia).

Huomautuksen ensimmäisen kappaleen tai-konjunktion voi ymmärtää virheellisesti niin, että kyse olisi toisensa poissulkevista vaihtoehdoista. Lisäksi sana kokonaan voi aiheuttaa virhetulkintoja yksityisten toimijoiden toiminnasta.

Korjausehdotus huomautukseen (ensimmäinen kappale): Sosiaalipalveluja voidaan antaa sekä julkisen että yksityisen toimijan tarjoamina palveluina.

7. käsitettä koskevat kommentit

7 perustason sosiaalipalvelu; sosiaalihuollon peruspalvelu

Ei ole riittävän asiakaslähtöistä tai selkeää, että sanastossa käsitelmäritelmissä tai huomautuksissa viitataan lakeihin. Kaikki sanastoa käyttävät henkilöt eivät oletettavasti tunne sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä. Sanastosta pitäisi saada tieto siitä, mikä on perustason sosiaalipalvelua - ja laajemmin siitä, mitkä kaikki sosiaalipalvelut ovat perustason sosiaalipalveluja.

Korjausehdotus huomautukseen: Yhtenäistetään huomautuksen tekstiä Sosiaalialan tiedonhallinnan sanaston kanssa. Lisätään ja muotoillaan sopivaksi. >> ”Sosiaalihuollon peruspalveluissa annettavat sosiaalipalvelut on toteutettava siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on ohjattava sosiaalihuollon erityispalveluihin tai muiden palvelujen piiriin. Sosiaalihuollon peruspalveluja annetaan sekä sosiaalihuollon yleis- että erityislakien perusteella.”

Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään huomautukseen esimerkkejä siitä, mitkä sosiaalipalvelut ovat peruspalveluja. >> ”Sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä annettavia perustason sosiaalipalveluja ovat esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta, perhetyö, päihdetyö, tukisuhdetoiminta, kuntouttava työtoiminta, asiakkaan raha-asioiden hoitaminen, sosiaalinen kuntoutus sekä kotipalvelu, palveluasuminen ja liikkumista tukeva palvelu.”

Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään maininta, että perustason sosiaalipalveluja annetaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyskeskuksessa (vrt. vastaava maininta perustason terveyspalvelujen huomautuksessa). Voisiko mainita muitakin organisaatioita, toimintayksiköitä tai palveluyksiköitä (toimintayksiköiden toimipaikkoja), joissa perustason sosiaalipalveluja annetaan?

8. käsitettä koskevat kommentit

-

9. käsitettä koskevat kommentit

9 terveyspalvelu; terveydenhuollon palvelu

Kattaako määritelmän loppuosa ("...jonka tarkoituksena on määrittää henkilön terveydentila ja palauttaa hänen terveytensä tai ylläpitää sitä") myös terveydenhuollon palveluina tarjottavat ennaltaehkäisevät palvelut? Tämä jää hieman epäselväksi, ja tästä syystä ehdotetaan pohdittavaksi määritelmän täsmentämistä.

Huomautuksen ensimmäisen kappaleen tai-konjunktion voi ymmärtää virheellisesti niin, että kyse olisi toisensa poissulkevista vaihtoehdoista. Lisäksi sana kokonaan voi aiheuttaa virhetulkintoja yksityisten toimijoiden toiminnasta.

Korjausehdotus huomautukseen (ensimmäinen kappale): Terveyspalveluja voidaan antaa sekä julkisen että yksityisen toimijan tarjoamina palveluina.

10. käsitettä koskevat kommentit

10 perustason terveyspalvelu

Onko määritelmän loppuosan maininta "ilman ammattihenkilön ennakoon tekemää palvelutarpeen arviota" riittävän selkeä ja kattava niin, että se ei rajaa käsitettä liikaa? Vrt. Perusterveydenhuollossa tehdään aina hoidon tarpeen arvio, kun henkilö hakeutuu palveluihin.

11. käsitettä koskevat kommentit

-

12. käsitettä koskevat kommentit

-

13. käsitettä koskevat kommentit

-

14. käsitettä koskevat kommentit

-

15. käsitettä koskevat kommentit

-

16. käsitettä koskevat kommentit

16 palvelutoiminta; palvelutuotanto

Määritelmässä viitataan käsitteeseen palvelutarve, joka on: "asiakkaan todettu tarve saada sellaisia palveluja, jotka asiantuntijan arvion mukaan tukevat asiakasta". Johtaako tämä käsitteiden välinen kytkentä tulkintaan, että palvelutoimintaa on vasta sellainen organisoitu toiminta, joka tapahtuu todettujen tarpeiden perusteella mutta toteamiseen tarvittavat tutkimukset ja selvitykset eivät olisi palvelutoimintaa? Onko käsitettä palvelutarve syytä vielä täsmentää?

17. käsitettä koskevat kommentit

17 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu

Käsitteen määritelmässä viitataan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joka sanastoluonnoksen mukaan kattaa sekä yksityisten että julkisten toimijoiden palvelutoiminnan. Jos järjestämisvastuu-käsite koskee vain julkisia sote-toimijoita (jatkossa hyvinvointialueita), pitäisikö järjestämisvastuun määritelmää täsmentää viittaamalla nimenomaan julkiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon (tai julkisin varoin rahoitettuun sosiaali- ja terveydenhuoltoon)?

Korjausehdotus määritelmään: lakisääteinen velvollisuus vastata tarkoituksenmukaisella tavalla julkisin varoin rahoitetusta sosiaali- ja terveydenhuollosta

Määritelmää täydentävässä huomautuksessa mainitaan, että järjestämisvastuu kattaa sosiaali- ja terveystalouden rahoituksen ja palvelujen yhteensovittamisen. Eikö järjestämisvastuuseen kuulu myös vastuu siitä, että palvelut tulevat tuotetuiksi? Kun tämä asia puuttuu huomautuksesta, on sen painotus hieman outo.

Korjausehdotus huomautukseen: Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuseen kuuluu vastuu sosiaali- ja terveystalouden rahoittamisesta, vastuu siitä että palvelut tulevat tuotetuiksi ja vastuu palvelujen yhteensovittamisesta.

18. käsitettä koskevat kommentit

18 hyvinvointialue

Käsitteen määritelmässä viitataan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joka sanastoluonnoksen mukaan kattaa sekä yksityisten että julkisten toimijoiden palvelutoiminnan. Jos hyvinvointialueilla on vastuu julkisin varoin rahoitetusta sosiaali- ja terveydenhuollosta, tulisiko määritelmää täsmentää?

Korjausehdotus määritelmään: itsehallinnollinen julkisyhteisö, jolla on vastuu julkisin varoin rahoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä omalla toiminta-alueellaan

Onko huomautuksen ensimmäisen kappaleen painotus oikea, kun siinä mainitaan vain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät eikä lainkaan järjestämisvastuuseen kuuluvaa vastuuta siitä, että tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat tuotetuiksi?

Korjausehdotus huomautukseen: Lisätään myös maininta järjestämisvastuuseen kuuluvista tehtävistä saada aikaan tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut.

19. käsitettä koskevat kommentit

-

20. käsitettä koskevat kommentit

-

21. käsitettä koskevat kommentit

-

22. käsitettä koskevat kommentit

-

23. käsitettä koskevat kommentit

23 sosiaali- ja terveyskeskus

Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja perhekeskuksen määritelmässä viitataan käsitteeseen toimintayksikkö, jota ei kuitenkaan määritellä erikseen. Jotta erilaiset organisatoriset yksiköt erottuisivat mahdollisimman hyvin toisistaan, olisi hyvä että sanastossa määriteltäisiin myös käsitteet toimintayksikkö, palveluyksikkö ja toimintapaikka/toimipiste.

Sosiaali- ja terveyskeskukset ovat sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköjä, kun taas perhekeskukset ovat vain tiettyjen palvelujen osalta sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalaan kuuluvia toimintayksiköjä.

Korjausehdotus määritelmään: sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikkö, joka tarjoaa laaja-alaisesti ...

Sanastoluonnoksessa terveyskeskus edustaa hallinnollista organisaatiota, minkä alla sijaitsevilla terveysasemilla tapahtuu varsinainen toiminta. Tiedolla johtamisen näkökulmasta on tärkeää kyetä

erottelemaan yksittäisellä terveysasemalla (= toimipiste/palvelupiste / työnjohdollinen kokonaisuus) tapahtuva työ. Terveyskeskuksen kokonaisuus syntyy siis toiminnallisista eri puroista.

Korjausehdotus huomautukseen: Poistetaan termisuositusten kohdasta merkintä ”ei: sote-asema”, koska merkintä voidaan tulkita niin, että termi on hylättävä vain alussa olevan sote-lyhenteen vuoksi mutta muutoin sitä voidaan käyttää synonyymisena sosiaali- ja terveyskeskus-termin kanssa. Jos merkintä jää termisuositukseen, huomautuksessa olisi hyvä tarkentaa sosiaali- ja terveyskeskuksen ja sosiaali- ja terveysasemien välistä eroa.

Sosiaali- ja terveyskeskuksiin koottavien palveluiden luetteloon olisi hyvä lisätä maininta koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluista.

Korjausehdotus: ”...koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, neuvolapalveluja sekä muita ehkäiseviä palveluja.”

Korjausehdotus huomautukseen: ”...sekä suun terveydenhuollon palveluja ...”,

24. käsitettä koskevat kommentit

24 perhekeskus

Koska perhekeskukset ovat organisaatio- ja hallinnonrajat ylittäviä toimintayksiköjä ja vain tarjoamiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta osa sosiaali- ja terveyskeskuksia, ei käsitettä voi määritellä pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköksi.

Korjausehdotus määritelmään: toimintayksikkö, joka tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja ...

Ehdotus huomautuksen uudelleen muotoiluksi:

Perhekeskus toimii ja sitä johdetaan monialaisena ja yhteen sovitettuna palvelujen kokonaisuutena. Perhekeskus verkostoi ja sovittaa yhteen lasten, nuorten ja perheiden perus- ja erityistason sosiaali- ja terveyspalvelut sekä kolmannen sektorin toiminnan. Verkostoon kuuluu lisäksi kuntien muita palveluja sekä järjestöjen, seurakuntien ja Kelan palveluja. Perhekeskuksen palvelut tarjotaan toimipisteissä koottuna yhteen tai erillisinä, sähköisesti ja kotiin tai lasten kasvuympäristöön vietyinä.

25. käsitettä koskevat kommentit

-

26. käsitettä koskevat kommentit

26 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia

Korjausehdotus huomautukseen: ... Hyvinvointialue ottaa palvelustrategiassa huomioon alueensa väestön erityiset palvelutarpeet ja...

27. käsitettä koskevat kommentit

-

28. käsitettä koskevat kommentit

28 alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Määritelmän kielellinen rakenne on hieman mutkikas.

Korjausehdotus: asiakirja, jonka hyvinvointialue laatii yhdessä alueen kuntien kanssa ja joka sisältää ...

29. käsitettä koskevat kommentit

29 sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus

Sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuden käsite tulisi erottaa yleisemmästä käsitteestä palvelutarjooma (= kaikki ne talvelut, jotka palvelunantaja tarjoaa asiakkaille; palveluvalikoima). Pelkkä talvelujen tarjolla oleminen ei vielä tarkoita sitä, että talvelut olisivat asiakkaille saatavilla. Saatavuus syntyy siitä, että talveluja on tarjolla riittävästi ja oikea-aikaisesti suhteessa asiakkaiden palvelutarpeisiin.

Korjausehdotus määritelmään: tila, jossa sosiaali- ja terveystalveluja on tarjolla asiakkaan tarpeisiin nähden riittävästi ja oikea-aikaisesti

Korjausehdotus huomautukseen: "... mitä talveluja on tarjolla, kuinka paljon niitä on, vastaavatko ne asiakkaan tarpeisiin ja ovatko ne käytettävissä silloin, kun asiakas niitä tarvitsee.

Ehdotus huomautukseen: Voisiko käsitteen huomautuksessa tuoda esille Sosiaali- ja terveystalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet 2.0 -sanaston määrittelyn mukaisesti, mitä sosiaali- ja terveystalvelujen yhdenvertainen saatavuus tarkoittaa?

30. käsitettä koskevat kommentit

30 sosiaali- ja terveystalvelujen saavutettavuus

Ehdotus huomautukseen: Voisiko käsitteen huomautuksessa tuoda esille Sosiaali- ja terveystalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet 2.0 -sanaston määrittelyn mukaisesti, mitä sosiaali- ja terveystalvelujen yhdenvertainen saavutettavuus tarkoittaa?

31. käsitettä koskevat kommentit

-

32. käsitettä koskevat kommentit

-

33. käsitettä koskevat kommentit

33 sosiaalihuollon asiakas

Käsitteiden sosiaalipalvelu ja sosiaalihuollon asiakas välillä on määritelmävirheeksi katsottava kehämääritelmä.

Korjausehdotus: sosiaalipalvelu-käsitteen määritelmässä viitataan yläkäsitteeseen asiakas, ei sosiaalihuollon asiakkaaseen. Vrt. myös Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto, jossa sosiaalipalvelu määritelty (palvelu, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan sosiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä sekä ehkäistä, vähentää ja poistaa sosiaalisia ongelmia).

34. käsitettä koskevat kommentit

-

35. käsitettä koskevat kommentit

-

36. käsitettä koskevat kommentit

-

37. käsitettä koskevat kommentit

-

38. käsitettä koskevat kommentit

38 palvelutarve

Ks. kommentit käsitteeseen 16.

39. käsitettä koskevat kommentit

-

40. käsitettä koskevat kommentit

-

41. käsitettä koskevat kommentit

-

42. käsitettä koskevat kommentit

42 palvelupolku

Korjausehdotus huomautuksen loppuun: ...palvelun järjestäminen, palvelun toteutus ja arviointi.

43. käsitettä koskevat kommentit

-

44. käsitettä koskevat kommentit

44 asiakaslähtöisyys

Korjausehdotus huomautukseen: ...että hänen ihmisarvoaan, yksityisyyttään ja itsemääräämisoikeuttaan kunnioitetaan...

Kalliokuusi Virpi
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL